

17 AĞUSTOS 1999 MARMARA DEPREMİNDEN VE SONRAKİ DEPREMLERDEN RANT UĞRUNA DERS ÇIKARTILMAMAKTA, SOSYAL AFET VE YIKIM TEHLİKESİ ARTMAKTADIR

Oda Yönetim Kurulu Başkanı Ali Ekber Çakar, "17 Ağustos 1999 Marmara Depreminin 16. yılı ve yapı denetimi" üzerine 17 Ağustos 2015 tarihinde bir basın açıklaması yaptı.

Ülkemiz topraklarının, sanayinin ve barajların büyük kısmı aktif deprem kuşağının üzerinde yer almakta; ancak deprem çok disiplinli bir mühendislik, mimarlık, şehir plancılığı alanı olmasına karşın bu disiplinler rant uğruna dışlanmaktadır. 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi sonrasındaki "yapı denetimi" düzenlemelerinde kamusal denetim alanı ticarileştirilmiş, katılımcılığı ve meslek odalarının önerilerini dışlayan yaklaşım tamamen egemen olmuştur. Yapı Denetim Yasası'nda kamu yapıları denetim dışı tutulmuş ve

TMMOB'ye bağlı ilgili Odaların yasa ve yönetmeliklerce tanınmış görevleri içinde bulunan mühendislik, mimarlık hizmetlerinin mesleki yeterlilik, eğitim, belgelendirme, denetleme gereklilikleri dışlanmıştır. Bu durum ile Gezi Parkı Direnişinin ardından TMMOB'ye bağlı Odaların mesleki denetim yetkilerinin kısıtlanmaya çalışılması birbiriyle ilişkili neoliberal bir politika hedefidir.

Planlama, mühendislik, mimarlık, yapılaşma ve denetime ilişkin sistemik sorunları yansıtan ve yüzyılın afeti olarak

da anılan 1999 Marmara Depreminden hiçbir ders alınmadığı; Deprem Şurası, Ulusal Deprem Konseyi gibi oluşumların devre dışı bırakılması ile, 2011 yılı sonundaki Van Depremi sonucu oluşan sosyal yıkım tablosu ile, yeni mevzuat düzenlemeleri, rant eksikli kentsel dönüşüm programları ve bütün ülkenin imara açılması ile tekrar tekrar ortaya çıkmıştır.

2011 yılındaki Kanun Hükmünde Kararnameler (KHK) ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yerel yönetimlerin

yapı, ruhsat vb. yetkilerini de üstlenmiş, TOKİ'ye çok özel yetkiler verilmiş, "kentsel dönüşüm" iktidarın elinde merkezileştirilmiş, TMMOB'nin merkezi vesayete tabi kılınması istenmiştir. Aynı KHK'ler ile bütün ülke imara açılmış, Yapı Denetimi Yasası'nda denetim dışı yapıların sayı, tür ve dağılımında önemli değişiklikler yapılmış, yasanın denetim kapsamı daraltılmış, denetimsiz yapılaşmanın sınırları genişletilmiştir.

Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı'nda (UDSEP 2012-2023) aynı kapsamdaki yeni mevzuat ve uygulama sistemine dair önemli ipuçları sunmuştur. Neoliberal serbestleştirme politikalarında önemli bir yer tutan "kamu-özel sektör işbirliği" yöntemi ile deprem gibi kompleks ve tamamen kamusal düzlemde olması gereken bir alanın özel sektöre terk edilmesi doğrultusunda yeni adımlar öngörülmüş, bölgesel kalkınma ajanslarına depremle ilgili sorumluluk verilmiştir. "Serbestleştirme, özelleştirme, sivil toplumu güçlendirme ve yerelleştirme" bağlamı, kamu kaynaklarını ve kamu erkini ayrıcalıklı biçimde kullanan, yasama-yargı denetimini dışlayan, özel sektör ve uluslararası sermaye kuruluşlarıyla iç içe olan bu ajansların, yerel kaynaklar ile kentleşme-yapılaşma alanını sermayeye nasıl sunacağı önümüzdeki yıllarda daha net olarak görülecektir. TMMOB'nin tüm uyarılarına karşın, mühendislik, mimarlık uygulama, hizmet ve örgütleri bu "strateji" belgesinde de dışlanmıştır.

Onuncu Kalkınma Planı'nda da "Kentsel dönüşümün doğurduğu değer artışlarından kamuya kaynak sağlanması" ve "Özel sektör tarafından geliştirilen kentsel dönüşüm proje sayısının artırılması" amaçlanmıştır. Planda ayrıca, "teknik müşavirlik firmalarının inşaat sektörünün tüm üretim süreçlerinde ve kamu-özel işbirliği projeleri ile kentsel dönüşüm gibi alanlarda daha etkin faaliyet göstermeleri temin edilecek-

tir" denilerek mühendislik, mimarlık hizmetlerinin kamusal niteliğinin özel sektör lehine tasfiyesi açık bir şekilde yer almıştır.

Onuncu Plan, "yaşam mekânlarının ekonomik gelişme ve rekabetçiliği destekleme"ye tabi kılınmasını hedeflemiştir. "Batıdan doğuya ve gelişmekte olan ülkelere kayan üretim yoğunluğu ile uluslar üstü boyut kazanan yer seçimleri ve şehirlerin rekabetçiliğini öne çıkaran yeni bir bölgesel gelişme ve şehirleşme" yaklaşımı "kentsel imaj yönetimi ve markalaşma" ile cilalanmıştır. Planın mantığı, "kentsel dönüşüm ihtiyacının büyüklüğüyle ortaya çıkardığı iş hacmi" yaklaşımıyla belirlenmiştir. Plan, "meslek örgütleri, odalar, STK'lar ve özel sektör örgütlerinin hizmet kapasitelerinin geliştirilmesi ve kendi aralarındaki ağ yapılarının güçlendirilmesi" belirlemesiyle bu kuruluşların yeni sermaye birikimi-rant politikalarına tabi kılınmasını da hedef olarak belirlemiştir. Plan, doğal afetler konusunu, iktidar ve sermaye çevrelerinin sınırsız kâr-rant amacına tabi kılmıştır.

İktidar, birçok kez değiştirdiği İmar Yasası ve Yapı Denetimi Yasası'nda yaptığı değişikliklerle, Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Yasa'nın devamı niteliğindeki düzenlemelerle, Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Dair Yönetmelik ve Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile; yapı üretim ve denetim sürecindeki mühendislik-mimarlık projeleri arasındaki bağları bilimsel-teknik gerekliliklerden koparmakta, bu hizmetlerin kamusal niteliğini teknik müşavirlik kuruluşları aracılığıyla büyük ve büyümesi istenen sermaye güçleri lehine tasfiyede yeni adımlar atmaktadır.

Türkiye'deki yapı stokunun büyük bir kısmı ruhsatsız ve kaçak, büyük bir

kısmı 20 yaş üzeri konutlardan oluşmakta, yarıya yakını oturulamaz ve depreme karşı güçlendirilmesi gerekir durumdadır. Bu noktada yapı denetimi konusu birinci derecede önem taşımaktadır. Ancak bu konu, afet, risk, kentsel dönüşüm, imar, kamu arazileri kavramlarını da içeren mevzuat değişiklikleri ile kentlerden başlayarak tüm ülke topraklarını yeni sermaye birikimi politikaları kapsamında kâr-rant unsuru haline getirilerek istismar edilmektedir. Yargı kararlarına karşın tüm plan ve dönüşümlerle kentlerimiz, kırlarımız, kıyılarımız, ormanlarımız ve tüm doğal çevremiz yoğun rant projeleri ablukası altındadır. Hemen her ölçek için kullanılan dönüşüm kavramı, bugün finansal olarak "arazi geliştirme" anlamında kullanılmaya başlanmış, özellikle peyzaj alanları olan bölgelere rant amaçlı yönelim artmıştır.

Depremlere karşı bütünlüklü önlemler ve sağlıklı, insanca bir yaşam ve çevre için, mevcut Yapı Denetim Yasası'nın öngördüğü, ticari yanı ağır basan yapı denetim şirketi ve planda öngörülen teknik müşavirlik şirketi modeli yerine, uzmanlık ve etik niteliklere sahip yapı denetçilerinin etkinliğine dayalı, meslek odalarının sürece etkin katılımını sağlayacak yeni bir planlama, tasarımı, üretim ve denetim süreci modeli benimsenmelidir. Bu noktada uyarıyoruz: Yapı denetimi uygulamasını yönlendiren kararlar ve ilgili tüm mevzuatın, TMMOB ve bağlı Odalar, üniversiteler ve ilgili kesimlerin katılımıyla düzenlenmemesi durumunda ülkemizi yeni büyük sosyal afetler, sosyal yıkımlar beklemektedir. Depremlere karşı önlemler bütünlüğü, güvenli yapılaşma ve halkın kent ve çevre hakkı için neoliberal piyasacı yaklaşımlar reddedilmelidir. ■

Ali Ekber ÇAKAR

TMMOB Makina Mühendisleri Odası
Yönetim Kurulu Başkanı